

Література:

1. Тенденції тіньової економіки України за I півріччя 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

Корнелюк Володимир

Студент групи ФУДзм-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Русін В.М.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ

На кожному етапі розвитку суспільства важливо забезпечити створення такої системи виконання бюджету, яка би дозволяла контролювати відповідність державних доходів і видатків прийнятому закону про бюджет на поточний бюджетний період та забезпечувати рівномірний розподіл бюджетних коштів. Принципи мобілізації грошових коштів, структура доходів і видатків бюджетів значною мірою залежать від форм і методів господарювання та соціально-економічних завдань, що вирішуються суспільством. У світовій практиці залежно від історичних і національних особливостей організації державного устрою та фінансової системи використовують банківську, казначейську або змішану системи касового виконання бюджетів [1].

Термін «казна» і «казначейство» мають різні тлумачення в різних країнах. Це пояснюється еволюцією казни як суспільного фінансового інституту. Функції казначейства різних країн змінювались з часом і з урахуванням регіональних особливостей практики їх діяльності: до функцій казни додавались нові завдання або виключалися деякі обов'язки.

Наявність окремого уповноваженого органу в системі виконавчої влади держави, який мав відповідати за розробку та здійснення державної фінансової політики, є закономірністю для всіх епох та всіх країн.

Структура і роль казначейства в окремих країнах визначаються історичними і культурними факторами, а також економічною ситуацією та розподілом повноважень між різними державними установами. Так, сучасна практика свідчить, що існують казначейства із широкими функціями, які несуть відповідальність за розроблення і проведення державної економічної та фінансової політики. До цієї групи належать казначейства США, Великобританії, Франції та інші.

У США до органів управління фінансами належить, насамперед, Міністерство фінансів (Казначейство). Воно є представником уряду, розробляє фінансову і податкову політику, здійснює емісію грошових

знаків і випуск монет, займається питаннями внутрішніх позик та управлінням державним боргом, контролює виконання фінансового законодавства, збір внутрішніх доходів, грошовий обіг. Друге фінансове відомство в США – Адміністративно бюджетне управління при президенті. Воно складає видаткову частину федерального бюджету і розробляє фінансові програми, організовує оперативний контроль з управління бюджетом і є провідним органом виконавчої влади [2].

Управління виконанням бюджету розділено в США між Міністерством фінансів, митною службою та Бюро з алкогольних напоїв, тютюнових виробів і вогнепальної зброї. Міністерство фінансів проводить збір внутрішніх доходів, що входять у федеральний бюджет. Основним фінансовим джерелом діяльності органів державного управління в регіонах (у США це штати, муніципалітети, графства та ін.) є на третину міжурядові надходження, здійснювані за допомогою розгалуженої системи територіальних органів Казначейства, іншу третину становлять власні надходження, і частина, що залишилася, поповнюється за рахунок різних платежів і добровільних пожертвувань. Регіональні та місцеві органи влади самостійно контролюють виконання своїх бюджетів. Однак ліміти на їх потреби в запозиченні встановлюються в рамках загальних потреб у запозиченні державного сектору.

У Великобританії органом державного управління фінансами виступає Казначейство. Воно керує розробкою, складанням і виконанням державного бюджету, визначенням податкової політики, фінансово-економічним прогнозуванням, міжнародними фінансовими відносинами, здійснює контроль за витрачанням коштів державними підприємствами.

Відмінною особливістю британського регіонального управління бюджетними коштами регіону є той факт, що місцеві органи влади є активними підприємцями – більше третини надходжень в регіональну і місцеву скарбницю припадає на оренду державної власності, а також на різні платні послуги з боку місцевих органів виконавчої влади. На регіональні та місцеві органи державного управління поширюються численні механізми контролю з боку центрального уряду в особі територіальних управлінь Казначейства, зокрема ліміти на запозичення і контроль над рівнем місцевих податків. Вони володіють обмеженою самостійністю у питаннях запозичення без чітких гарантій центрального уряду [2].

У Франції управління фінансами здійснює Міністерство економіки, фінансів і бюджету. У його функції входять: розроблення державного бюджету та контроль за його виконанням, касове обслуговування бюджету; збір податків, мита та інших надходжень; контроль за фінансовими операціями; здійснення зв'язку держави з підприємствами як акціонера, кредитора або гаранта; громадський облік і контроль

(розподілені між відповідними управліннями). Сьогодні казначейство входить до складу Міністерства економіки та бюджету Республіки Франція як відокремлений Департамент і налічує близько 100 регіональних управлінь (за числом департаментів, включаючи заморські території), а також підпорядковані їм підрозділи відповідно до подальшого територіального поділу країни. Характерною особливістю казначейства Франції є той факт, що воно не тільки здійснює облік, розподіл і централізацію зібраних податковою службою податків і зборів, а й безпосередньо займається збором деяких з них, зокрема прибуткового податку, а також митних зборів на рівні комун або їх об'єднань. Державне казначейство може одержувати позики Державного банку для забезпечення обіговими коштами уряду Французької Республіки, які призначені головним чином для фінансування поточних операцій (залучення позикових коштів здійснюється в межах, встановлених Парламентом). Крім цього, казначейство, втручаючись в банківську систему країни, здійснює емісію платіжних засобів поряд з уповноваженими комерційними банками та Емісійним банком Франції, випускає бони Уряду, здійснює їх передплату та облік. Директор Державного казначейства входить до складу Комітету кредитних установ, здійснює опіку деяких спеціальних кредитних установ, і відіграє важливу роль у прийнятті рішень, що стосуються діяльності комерційних банків. Директор Державного казначейства також входить до Банківської комісії, яка контролює операції комерційних банків, і стежить за тим, щоб банки дотримувалися банківського законодавства Франції. Головною особливістю регіонального управління бюджетними коштами у Франції є їх тісна прив'язаність до центральних органів влади. Близько 95% коштів регіональних бюджетів проходять через Генеральну Дирекцію державного обліку та територіальні управління Казначейства[2].

В Італії управлінням фінансами зайняті чотири державних органи: державними витратами і фінансовим контролем – Казначейство; доходами – Міністерство фінансів; складанням державного бюджету і координуванням фінансових ресурсів – Міністерство бюджету і планування; місцевими фінансами – Міністерство внутрішніх справ.

Таким чином, у певних країнах Казначейський департамент, відповідальний за макроекономічну політику і збір надходжень, має рівень міністерства, в США Міністерство Фінансів (Казначейство) має практично необмежений рівень влади і підпорядковується безпосередньо президенту країни, у Великобританії ж є дві казначейських служби – Казначейство і Відомство Генерального скарбника, які також виконують широке коло обов'язків, включаючи формування бюджетної політики та управління державним боргом. У Бразилії, Франції, Іспанії казначейства – всього лише підрозділи другого рівня в Міністерстві Фінансів, а в Японії

навіть підрозділи третього рівня – відділи усередині різних бюро, які виконують різні казначейські функції.

У тих державах, де роль казначейства є великою (Австралія, Великобританія, США), казначейство підпорядковується безпосередньо представницьким органам влади, в країнах з незначною роллю казначейства воно підпорядковується виконавчим органам влади в особі Міністерства фінансів та його підрозділів.

Згідно з дослідженнями науковців Міжнародного валютного фонду, в умовах щодо нестабільної економіки, які характерні для України, більшу увагу потрібно приділяти таким функціям, як виконання бюджету та фінансовим операціям, що дадуть змогу бюджетному регулюванню швидко й ефективно реагувати на зміни економічної обстановки. До того ж, внаслідок відносної слабкості Міністерства фінансів і необхідності ефективного фіскального контролю в Україні, необхідно вжити всіх можливих заходів для надання виконавчій владі достатніх повноважень – і особливо Міністерству фінансів, а також казначейству, як основному виконавчому органу міністерства фінансів – для управління бюджетом.

Надання максимально можливих повноважень для казначейства як для органу, тільки виконуючого, але і керуючого бюджетним процесом, передбачає активну участь цього органу не тільки на стадії виконання бюджету, а й на стадії фінансового прогнозування і планування, що досить актуально сьогодні. Виконання бюджету є найбільш базовою та основоположною діяльністю казначейства у всіх зарубіжних країнах. Воно включає контроль за всіма надходженнями і виплатами по рахунках уряду, а також операційну діяльність у процесі збирання надходжень і творення платежів. Варто відзначити той факт, що контроль за виконанням бюджету для органів казначейства більшою мірою пов'язаний з виконанням бюджету за видатками, оскільки доходи бюджету контролюються здебільшого податковими органами. Наприклад, в Японії казначейство не бере участі в зборі надходжень, доходи бюджету збираються Податковою службою та Митним комітетом і надходять на рахунок банку Японії. В інших країнах, таких як Франція, Іспанія, Великобританія, Бразилія, казначейство тільки контролює та координує надходження доходів на єдиний рахунок казначейства. У США та Австралії казначейство бере активну участь у процесі збирання податкових надходжень, безпосередньо контактує з платниками податків [3].

Варто відзначити чіткий розподіл повноважень серед органів державної влади, тому для української казначейської системи виконання бюджету рекомендують функції загальної координації та контролю за надходженням грошових доходів від податкових органів. Рекомендують забезпечувати контроль за своєчасністю та повнотою надходжень

податкових коштів до державного бюджету, регулювати обсяги вхідних засобів та гармонізувати міжбюджетні відносини шляхом розподілу податкових надходжень відповідно до затверджених нормативів. Якщо звернути увагу на досвід зарубіжних держав, то знову можна зробити висновок про те, що роль казначейства у виконанні бюджету в різних країнах знаходиться в діапазоні від пасивної, коли казначейство лише виділяє ресурси бюджетним установам згідно з їх затвердженими лімітами, до повністю активної, коли казначейство має право встановлювати ліміти на зобов'язання та оплату витрат або навіть має право дозволяти робити окремі витрати на основі заздалегідь встановлених критеріїв. Аналогічно, казначейство може різною мірою ділити з центральними банками відповідальність за управління державним боргом. Також казначейство може відповідати або не відповідати за виконання облікових функцій в рамках центральних органів управління [4].

Що стосується операційної діяльності в рамках процесів збирання надходжень і проведення платежів, то обов'язки, що покладаються у цьому зв'язку на казначейство, дуже різні в різних країнах. У країнах, де казначейство не бере на себе всю відповідальність за цю діяльність, йому часто також «допомагає» по графі надходжень установа або установи, відповідальні за збір податків, та, по графі витрат, ті, хто відповідає за виконання бюджету. Так, у регіонах збір податкових надходжень здійснюється як податковими інспекціями, так і (в деяких країнах, наприклад, у США) регіональними відділеннями казначейства на єдиний рахунок. Неподаткові надходження (наприклад ліцензійні збори) збираються в багатьох зарубіжних країнах регіональними органами казначейства та акумулюються на єдиний рахунок [4].

Отже, в умовах політичної та економічної нестабільності в Україні пріоритетним напрямом діяльності органів державної казначейської служби залишається виконання бюджету і контроль за цим процесом. Незважаючи на той факт, що на розвиток казначейської системи виконання бюджетів значно впливають політичний устрій країни, а також традиції та особливості економіки (завдяки чому існують найрізноманітніші форми казначейського обслуговування бюджетів), все ж можна і треба використовувати досвід зарубіжних країн для вдосконалення вітчизняного управління коштами бюджетів всіх рівнів. Проведені дослідження показали, що існує ціла низка функцій у зарубіжних казначействах (наприклад: фінансове планування, приймання рішень на локальному рівні, управління коштами ЄКР і їх розміщення на фінансових ринках тощо), впровадження яких в Україні дасть змогу істотно підвищити якість і ефективність функціонування Державної казначейської служби.

Література:

1. Казначейська система виконання бюджету: навч. посіб. / В.І. Стоян, В.М. Русін. – Тернопіль: Астон, 2015. – 372 с.
2. Зарубіжний досвід функціонування органів Казначейства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kniga.scienceontheweb.net/214-zarubejnyiy-opyit-funktsionirovaniya-18366.html>.
3. Загальна характеристика зарубіжних казначейських систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1018040664176/finansy>.
4. Казначейська система: підруч. / В.І. Стоян, О.С. Даневич, М.І. Мац. – Вид. 3-тє, [зміненою доповнено]. – Тернопіль: Вид-во «Центр учбової літератури», 2014. – 727 с.

Пінчук Альона

*Студентка групи ФУДзм-11
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.*

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Зважаючи на проголошення України соціально-орієнтованою державою постає питання щодо ефективності виконання її соціальної функції, яка передбачає забезпечення високих стандартів рівня та якості життя громадян. При цьому все більшого значення набуває ефективна бюджетна політика, здатна сприяти створенню необхідного середовища задля успішного функціонування і розвитку соціальної сфери. Особливо гостро дана тема постає сьогодні в умовах постійного зростання бідності населення, майнового розшарування суспільства, погіршення стану здоров'я громадян, зниження якості надання соціально значимих послуг, що створює підґрунтя для виникнення нових та загострення існуючих соціальних ризиків. Зважаючи на вище зазначене сумнівним видається доцільність використання діючого механізму бюджетної політики у фінансуванні та сприянні розвитку соціальної сфери [2].

Бюджетна політика держави – це діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування з визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин та засобів бюджетної тактики для їх досягнення і застосування [4].

На практиці бюджетна політика проявляється шляхом формування бюджету держави, його збалансування та розподіл бюджетних коштів, і до бюджетної політики відносять визначення засад бюджетного устрою країни, бюджетної системи та міжбюджетних відносин [6].